“น้ำ”

การ “เชื่อมโยงและบริหารจัดการน้ำ” ระดับชุมชน

นำเสนอโดย : นายสำรวย ผัดผล ประธานมูลนิธิฮักเมืองน่าน

“น้ำ” การ “ เชื่อมโยงและบริหารจัดการน้ำ” ระดับชุมชน

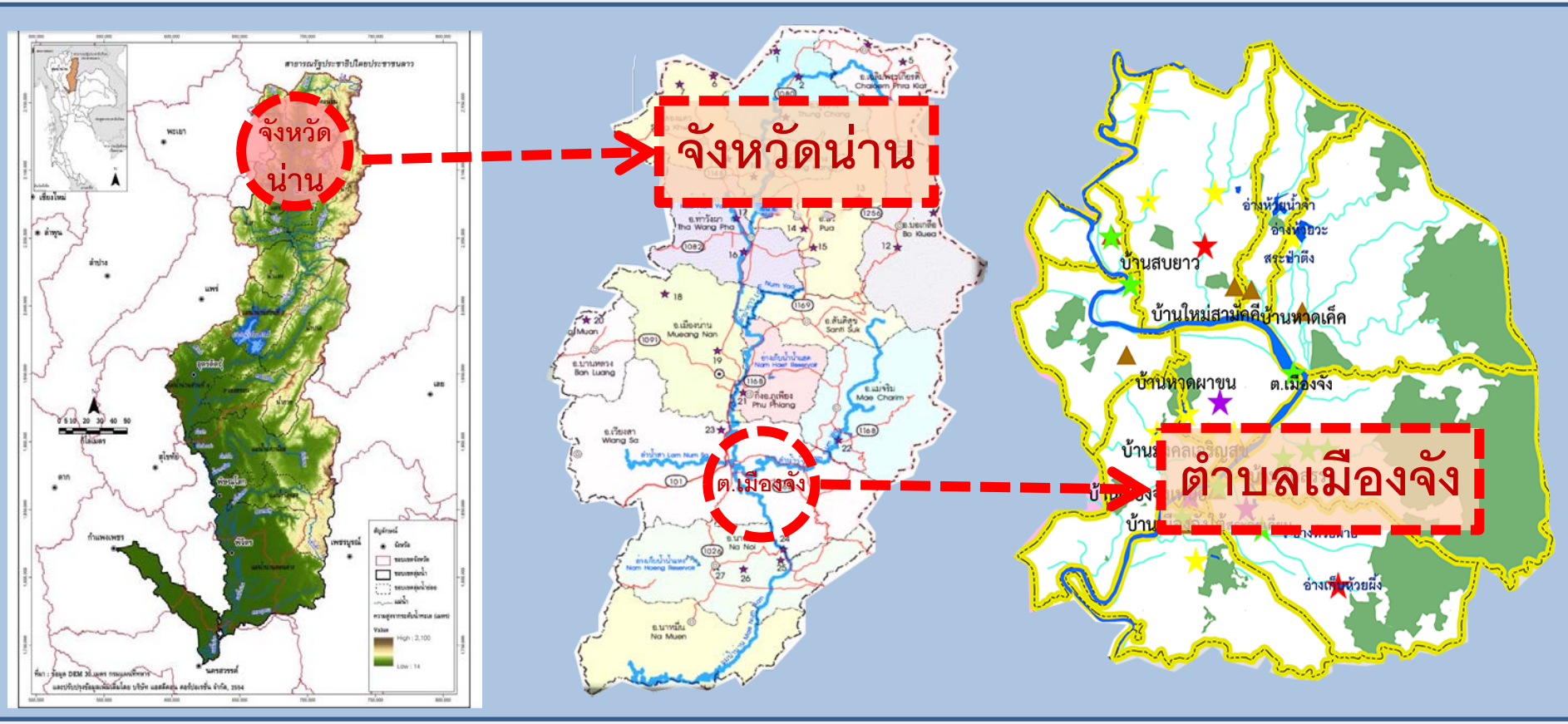

แม่น้ำน่าน มีต้นกำเนิดอยู่ในเทือกเขาหลวงพระบาง จังหวัดน่าน **มีความยาวตลอดลำน้ำ 740 กิโลเมตร ปริมาณน้ำเฉลี่ย9,158 ล้าน ลบ.ม.**ซึ่งยาวที่สุดในบรรดาแควต้นน้ำเจ้าพระยาด้วยกัน นับเป็นแม่น้ำสายหลักในภาคเหนือและภาคกลางของไทย โดยได้ไหลรวมกับแม่น้ำปิง กลายเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งเป็นแม่น้ำสำคัญสายหนึ่งของประเทศ **มีพื้นที่ลุ่มน้ำ 34,330 ตร.กม.(21.456 ล้านไร่) และพื้นที่ชลประทาน2,324.768 ตร.กม. (1.452 ล้านไร่)**

ตำบลเมืองจัง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน

พบว่าในแต่ละ

“ชุมชนและท้องถิ่น”

มีระบบชลประทานเหมือง

ฝายที่เป็นภูมิปัญญา

มีระบบ “ทดระดับน้ำ”

ทำงานในฤดูฝน

ขับเคลื่อนด้วย

“กลไกชุมชน”

ตำบลเมืองจัง เป็นชุมชนขนาดกลาง ประกอบด้วย 11 หมู่บ้าน ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองประมาณ 15 กิโลเมตร มีจำนวนประชากร 5,994 คน มีเนื้อที่ประมาณ 86.38 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 53,991 ไร่

“เขาหัวโล้น”

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ที่ดินในรอบ 20 ปี

เมื่อด้าน “ตัวป้อน” (Supply) มีปัญหาจึงส่งผลต่อระบบ

การเปลี่ยนแปลง “น้ำ” อาทิเช่น ฝนตกกระจุกตัว “แล้ง” ฝนตกหนัก “ท่วม”

แนวคิดการจัดการแบบ DSL+M

หลักการ	“D” Demand	“S” Supply	“L” Logistics	+	“M” Management
สิ่งที่พบ	ข้าว ข้าวโพด ฯลฯ	มีป่าไม้ มีน้ำ	มีระบบกักเก็บ น้ำในพื้นที่		ชุมชนท้องถิ่น เกิดทักษะ “การจัดการ” ร่วมกัน
ปัญหา	พื้นที่ปลูก “ลุกล้ำ” ในเขตป่า ต้นน้ำ	พื้นที่ป่า ลดลง /แหล่งน้ำ “ตื่นเขิน”	มีแต่ไม่ เชื่อมโยงกัน /ไม่มี “ประสิทธิภาพ”		

“ทางเลือก” ในการจัดการ

(1) แพสูบน้ำด้วยไฟฟ้า
“ดี” ใช้ได้ทุกฤดู แต่ “แพง”
(แพงทั้งค่าติดตั้งและค่าไฟฟ้า)

(2) อ่างเก็บน้ำ ขนาดกลาง/ใหญ่
“ดี” เก็บกักน้ำยามแล้งได้
แต่อ่างเก็บน้ำขนาดกลาง/ใหญ่
“ทุนในการก่อสร้างสูง”

(3) ระบบกาลักน้ำ

(5) ระบบเหมืองฝาย

(4) ระบบตะบันน้ำ

(6) ระบบแก้มลิง

ก. ทำได้เอง “โดยชุมชน”

ข. หน่วยงานใน “ท้องถิ่นจัดการ”

ค. หน่วยงานที่มี “กำลังสูงกว่า”

รูปแบบ “การเชื่อมโยงและบริหารจัดการน้ำระดับชุมชน” พื้นที่ตำบลเมืองจัง

ภาพแสดงพื้นที่ตั้งอ่างห้วยน้ำจำ อ่างห้วยวะ และสระป่าตึง

สภาพปัญหาในอดีต มีการจัดการระบบน้ำแบบแยกส่วนออกจากกันของแต่ละอ่างเก็บน้ำ และตัวอ่างเก็บน้ำเองก็ไม่สามารถกักเก็บน้ำในฤดูแล้งได้

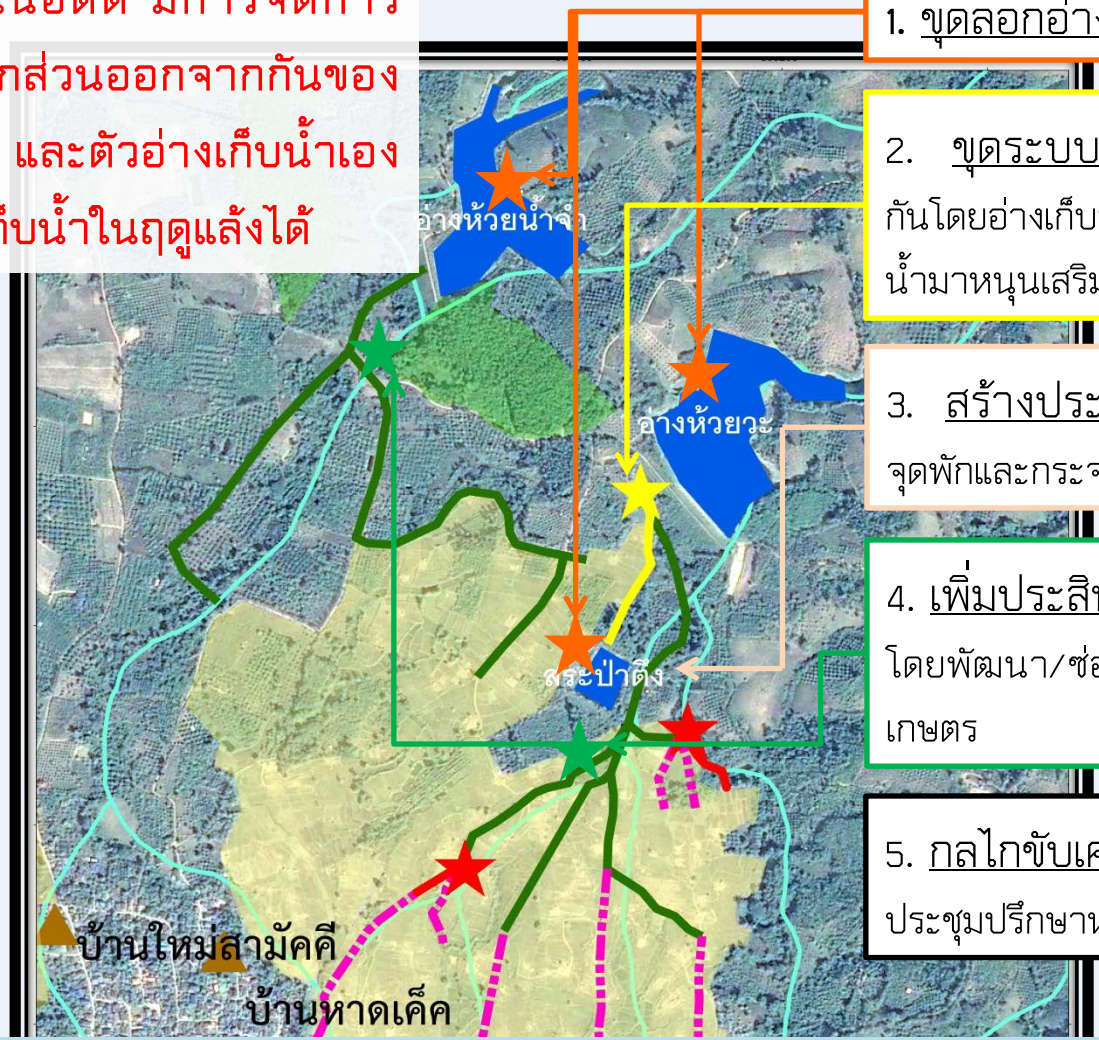

1. ขุดลอกอ่างเก็บน้ำเพื่อให้กักเก็บน้ำได้

2. ขุดระบบลำเหมืองเพื่อเชื่อมน้ำเข้าหากันโดยอ่างเก็บน้ำจำและอ่างห้วยวะ สามารถส่งน้ำมาหนุนเสริมยังสระป่าตึง

3. สร้างประตูจ่ายน้ำที่สระป่าตึง ซึ่งเป็นจุดพักและกระจายน้ำเข้าสู่พื้นที่การเกษตร

4. เพิ่มประสิทธิภาพการจ่ายน้ำ โดยพัฒนา/ซ่อมแซมระบบเหมืองสำหรับพื้นที่เกษตร

5. กลไกขับเคลื่อนเหมืองฝาย ประชุมปรึกษาหารือร่วมกับกลุ่มผู้ใช้น้ำในพื้นที่

การบริหารและการจัดการน้ำระบบนี้ มีผู้ได้รับผลประโยชน์ : จำนวน 624 ครัวเรือน พื้นที่การเกษตร 721 ไร่

ในปี **2559 นับว่าเป็นปีแรกที่มีน้ำสำหรับ “ปลูกพืชหลังนา”** มีจำนวนผู้ปลูก 30 ราย พื้นที่ 86 ไร่

วิเคราะห์ศักยภาพ “น้ำ” ทั้งระบบในพื้นที่ตำบลเมืองจัง

อีกหลักการหนึ่งของจัดการ “น้ำ” ในพื้นที่ คือ การชะลอและกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่ให้มากที่สุด ด้วยวิธีการ ขุดสระหรือทำแก้มลิงในพื้นที่หลายๆ จุด หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า **“ทฤษฎีหลุมขนมครก”**

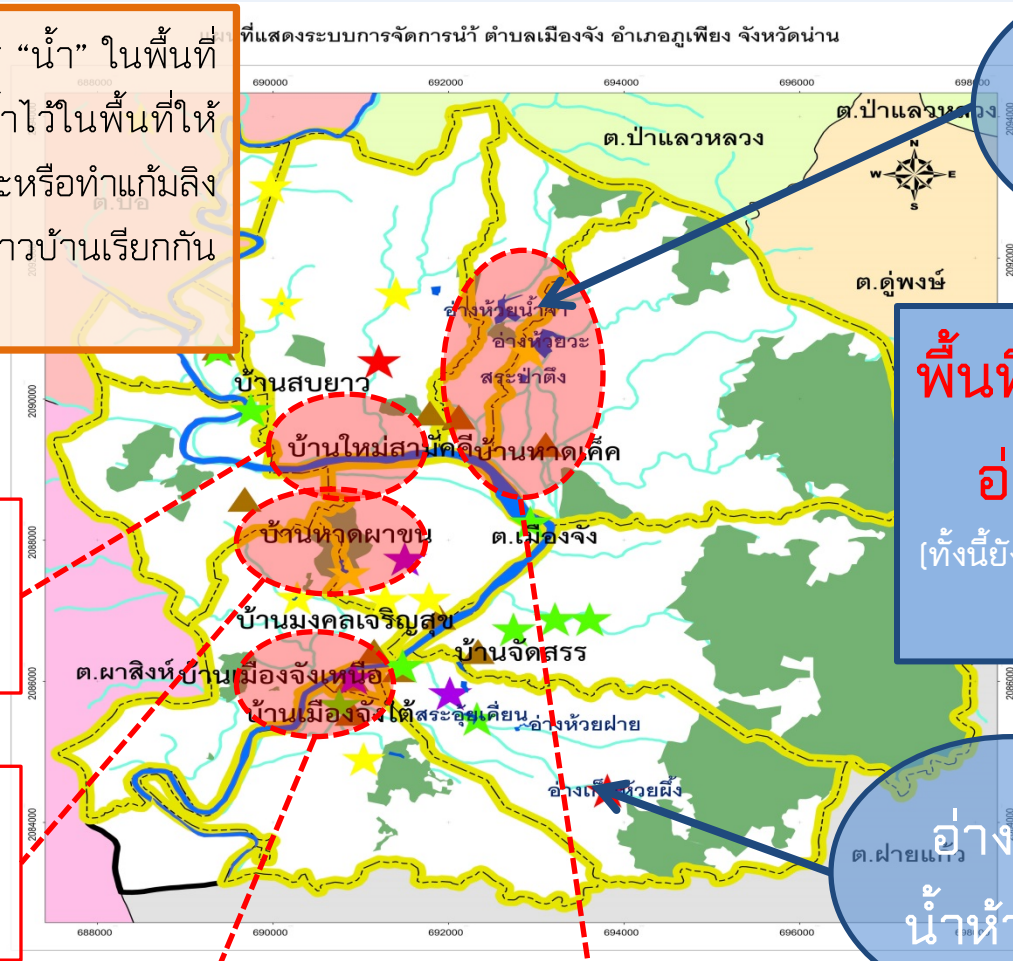

อ่างเก็บน้ำห้วยจำโฮง

พื้นที่ศักยภาพสามารถอ่างเก็บน้ำเพิ่มได้

(ทั้งนี้ยังสามารถส่งน้ำหนุนเสริมอ่างเดิมที่มีอยู่แล้วได้)

อ่างเก็บน้ำห้วยกุ๋ย

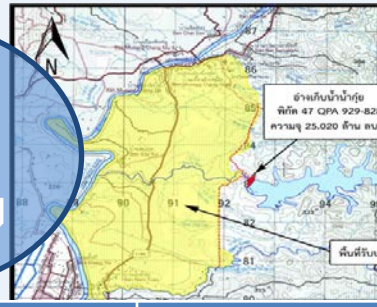

บ้านราษฎรสามัคคี:
ระบบกาลักน้ำและระบบบ่อพวงขนมครก

บ้านหาดผาขน :
ระบบน้ำพลังแสงอาทิตย์และระบบกาลักน้ำ

บ้านเมืองจังเหนือ:
ระบบกาลักน้ำและระบบบ่อพวงขนมครก

บ้านหาดเค็ด บ้านเมืองหลวง
บ้านใหม่สามัคคี:
ระบบน้ำพลังแสงอาทิตย์ ระบบกาลักน้ำและระบบบ่อพวงขนมครก

ความจุ (ล้าน ลบ.ม.)	พื้นที่รับประโยชน์ (ไร่)	งบประมาณการศึกษา FS, EIA
28.02	10,000	30,000,000.- (2560-2561)

จบการนำเสนอ